

דברי תורה מאת רבי מנחם מנדל פוזרניץ שליט"א (רצוא דרעזין פרשת במדבר תשפ"ה ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון ל' פר' במדבר תשפ"ז

אנכי עומד בין ה' וביניכם

דרושי 'כתונת פסים'

עומדים אנו בערב שבת קודש פרשת במדבר, סמוך ונראה לחג העצרת - הוא חג השבועות. זכינו השתא (תשפ"ה) להזכיר במאמרינו לחג הסוכות ולימי החנוכה, דברים נפלאים מתוך הספר הנפלא **כתונת פסים**, שחיבר הדרשן הגדול הגאון רבי יוסף בן רבי משה, הדיין בעיר פרעמיסלא, לפני למעלה משלוש מאות שנה. ועתה מבקשים אנו להוסיף ולהביא עוד יסוד אחד מתוך מאמר זה, הנוגע גם לענין חג השבועות אשר עומד אחר כתלנו.

שכר המצוות - בעולם הבא

בתחילה מביא הכתונת את דברי הגמרא (קידושין ט:): "כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ושכר המצוות - זמנו ומקומו בעולם הבא, כמו שדרשו חז"ל (ראה עינינו כב) "היום לעשותם - ומחר לקבל שכרם".

והנה ידוע שהקדוש ברוך הוא מקיים את כל המצוות (ראה שמות רבה ל ט: פסיקתא רבתי פ"סקא כ"ג), והרי איסור הלנת שכר מפורש בתורה (ויקרא י"ג), "לא תלין פְעֻלַת שְׂכִיר אִתְּךָ עַד בֶּקֶר", וגם מצות עשה יש בדבר (דברים כד טו) "גְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ", וסוגיא ערוכה היא בגמרא בדיני פועל וקבלן, והכלל הוא כי יש לשלם לשכיר העובד דבר יום ביומו. אם כן היאך זה ממתין הקדוש ברוך הוא ואינו משלם שכר בעולם הזה למקיימי המצוות.

שאלה זו והתשובות עליה היא העומדת בתווך בדרשתו הנפלאה של הכתונת פסים, ומאריך בה בפלפול נשגב ומיישב לפי דרכו כמה וכמה סוגיות ומאמרי חז"ל, לקשר ענייני סוכות וחנוכה.

שכירות על ידי שליח אין בה משום הלנה

ארבעה מהלכים עיקריים נאמרו שם, ואנו מבקשים כאן לעמוד בעיקר על המהלך הרביעי, שמביא הכתונת פסים בשם גיסו המאור הגדול החריף הרב ר' יצחק גאב"ד הרובשזוב, אשר בו כלול חידוש נפלא, לקשר עתה בערב זמן מתן תורתנו.

הנה כתבו הפוסקים (שלחן ערוך חושן משפט סימן שלט סעיף ז), כי השוכר את הפועל על ידי שליח, ואיחר מלשלם לפועל את שכרו - שניהם אין עוברים בבל תלין, כי השליח אינו השוכר, והשוכר לא שכרו בעצמו.

והנה בזמן מתן תורה "אחת דְבַר אֱלֹקִים שְׁתִּים זו שְׁמִיעֲתִי" (תהלים סב יב), ואת שתי הדברות הראשונות - 'אנכי ולא יהיה לך' - מפי הגבורה שמעונם (מכות ד). וכאשר שמעו ישראל שתי דברות אלו, פרחו בשמתן, כי לא היו יכולים לעמוד בשמיעתן, עד שהוריד הקדוש ברוך הוא טל שעתידי להחיות בו מתים, והחיה אותם (שבת פח). וכשראו ישראל כי נפשם יוצאת בדברו, עמדו ואמרו לו למשה רבינו

(שמות כ טו) "דַּבֵּר אֶתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֵל דִּבְרֵי עִמָּנוּ אֱלֹקִים פֶּן נָמוּת", כי מי ערב לנו שנזכה לחיות שוב. ומשום כך שמעו ישראל את שאר המצוות מפי משה רבינו, ככתוב (דברים לג ד) "תוֹכַח מִלְּפָנֶיךָ לָנוּ מֹשֶׁה", "תורה" בגימטריא שש מאות ואחת עשרה, שהוא מנין המצוות מלבד השתים ששמעו מפי הגבורה (ראה מכות שם).

ומעתה מפרש כי מאחר וניתנו המצוות לישראל על ידי שליח - הוא משה רבינו, שוב אין הקדוש ברוך הוא עובר בבל תלין במה שאינו משלם שכר לישראל בעולם הזה.

אמנם, כל זה הוא בשאר המצוות, מלבד מצוות ראשונות ששמעו מפי ה' עצמו, 'אנכי' ולא יהיה לך'. ואלו הם דברי המדרש (הובא בחנוכת התורה פרשת יתרו) "כל מה שישראל אוכלים בעולם הזה אינו אלא בשביל האמונה". כי על האמונה שנצטוונו מפי ה' בעצמו, נוטלים אנו שכר בזה העולם.

דבר אתה עימינו ונשמעה

עלה בידינו, כי התורה כולה ניתנה על ידי משה איש האלקים העומד באמצע, בין ישראל לקדוש ברוך הוא, וכלשון חז"ל (תלמוד ירושלמי מגילה פרק ד הלכה א) "שניתנה על ידי סרסור". ודבר זה יש בו נפקא מינה גדולה למעשה, והלכתא רברבתא למדים ממנו, כפי שיתבאר.

הנה התורה הקדושה קרויה 'סחורה', כמו שנאמר (בפיוט לשמחת תורה, וראה משל ג יד): "כִּי טוֹב סַחְרָה מִכָּל סַחְרָה". על כן מבקשים אנו להבין את פנימיות הענין במה שעמד משה רבינו כסרסור בין הקדוש ברוך הוא ובין בני ישראל, וכפי שנאמר בתורה אחר מעמד הר סיני (שמות כ טו-יח): "וְכָל הָעָם רָאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֵת הַלַּפִּידִים וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֵת הַהָר עֹשֶׂן וְיָרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיִּעַמְדוּ מֵרַחֵק: וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֵל דִּבְרֵי עִמָּנוּ אֱלֹקִים פֶּן נָמוּת: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ כִּי לִבְעֻבּוֹר נְסוּת אֶתְּכֶם בָּא אֱלֹקִים וּבְעֻבּוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תִחָטְאוּ: וַיַּעַמְד הָעָם מֵרַחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים".

הרי מבואר, כי תכלית כל הקולות והברקים אשר מהם נתייראו ישראל במתן תורה, היה על מנת שיזכרו לאוצר של ריאת שמים שיעמוד להם לדורות, ולמען יבינו כי כל חטא טומן בחובו סכנה נוראה. אך את עצם קבלת התורה קיבלו ישראל על ידי משה רבינו.

קריאת התורה - על ידי סרסור

כאמור, ענין זה נוגע גם להלכה ולמעשה. נהוג היה בזמנים עברו בשעת קריאת התורה לתרגמה ללשון ארמית שהיתה נהוגה ביניהם. ומקור הדבר בפסוק מפורש בספר עזרא (נחמיה ה ח): "וַיִּקְרְאוּ בְּסִפְרָא בְּתוֹרַת הָאֱלֹקִים מִפְּתֵי שְׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בְּמִקְרָא", ודרשו חז"ל (מגילה ג): "ויקראו בספר תורת האלקים

- זה מקרא, 'מפרש' - זה תרגום", וכו'. בימינו אין אנו מתרגמים את לשון המקרא לארמית, משום שאין אנו משיחין בלשון זו. אכן בתלמוד ירושלמי (מגילה פרק ד הלכה א) מסופר, כי רבי שמואל בר רב יצחק נכנס לבית הכנסת, וראה שם אדם בשם 'חונה' עומד וקורא בתורה, והוא עצמו מתרגם, ולא העמיד אדם אחר עמו שיתרגם הוא. אמר לו, "אסור לך לעשות כן, כי כשם שניתנה התורה על ידי סרסור, כך צריכים גם אנו לקוראה על ידי סרסור".

קריאת התורה - כמתן תורה

במאמר המוסגר, דבר גדול ונורא יש ללמוד מכאן, שקריאת התורה בבית הכנסת היא בבחינת מעמד מתן תורה. ובכל פעם ופעם שקוראים בתורה, הרי אנו מקבלים את התורה מסיני. ואין הדברים אמורים רק בקריאת עשרת הדברות ביום חג השבועות, אשר זהו בוודאי מעמד גדול ונורא עצום ונשגב, אלא כך הוא בכל קריאת התורה. ומשום כך, אין לו לקורא לקרוא בתורה בפני עצמו, אלא עליו להעמיד לצידי אדם אחר שיתרגם, כדוגמת מתן תורה שהיה בה סרסור העומד בין הנותן יתברך ובין המקבלים.

עוד מצינו שהשוותה קריאת התורה למתן תורה, במה שאמרו בגמרא (ברכות מה:): "אמר רבי שמעון בן פזי, מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא - שנאמר (שמות י"ט) 'משה ידבר והאלקים יענו בקול'; שאין תלמוד לומר 'בקול', ומה תלמוד לומר 'בקול' - בקולו של משה". שמענו כי צריך המתרגם להשמיע קולו כאותו הענין שהיה הקול נשמע במתן תורה.

מנין העומדים אצל הבימה

ומעתה, כיצד יתקיים בימינו דין קריאת התורה כנתינתה, ועל ידי סרסור. זאת מתבאר בדברי השלחן ערוך (אורח חיים סימן קמ"א סעיף ד): "אם שליח ציבור רוצה לברך לעצמו ולקרות, צריך שיעמוד אחר אצלו, שכשם שנתנה תורה על ידי סרסור, כך צריכים לנהוג בה על ידי סרסור".

ביאור הדברים, כי באופן הרגיל ישנם שנים העוסקים בקריאת התורה; האחד הוא העולה לתורה המברך את ברכות התורה, והשני הוא בעל הקורא, הקורא בקול מתוך הכתב ומוציא את האחרים. ואמנם בתחילה היה כל אחד מן העולים מברך וקורא בעצמו, אולם משנתרבו אלו שאינם בקיאים בתורה, לא רצו לביישם, והתקינו שיהיה השליח ציבור קורא לכולם. אמנם אם מבקש הקורא לעלות בעצמו לתורה, עליו להעמיד עוד אדם בסמוך אליו, ובכך מתקיים דין קריאת התורה כנתינתה, על ידי סרסור.

על דברים אלו מוסיף המשנה ברורה שם (ס"ק טו) פרט נפלא, המאיר באור חדש את הענין, וז"ל:

מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו".
זהו לענין משה רבינו.

חנוכת הבית – לדוד

מאידך, לענין דוד המלך מצינו לכאורה הנהגה אחרת בדבר.

כי כך דרשו חז"ל (ילקוט שמעוני יהושע רמז ב): "דבר אחר, 'נוצר תאנה' (משלי כו יח) זה דוד, שנתן נפשו לבנות הבית, דכתיב (תהלים קלב א) 'זכור ה' לדוד את כל ענותו וגו', 'איכל פריה' - שנקרא על שמו, דכתיב (שם ל א) 'מזמור שיר חנוכת הבית לדוד', וכי דוד בנאו, והלא שלמה בנאו, דכתיב (מלכים א' ו יד) 'ויבן שלמה את הבית ויכלהו', אלא לפי שנתן נפשו לבנות הבית נקרא על שמו, ואומר (שם יב טז) 'ראה ביתך דוד'".

והנה, הרי את בית המקדש בנה שלמה, אלא שדוד המלך הכין את כל האוצרות הנצרכים לבנינו, ועל כן נתייחס על שמו.

ותמוה, מה בין משה רבינו לדוד המלך, מפני מה המצוה שהתחיל בה משה בהעלאת עצמות יוסף לא נקראה על שמו כיון שלא גמרה, ואילו בנין בית המקדש אשר דוד רק הכין את הנצרך עברו ואפילו לא התחיל בו בפועל - נקרא על שמו, אף ששלמה בנו עשה את עיקר המלאכה.

מתחיל – רק בשנעמר מכווח

אלא, מכאן לומד השב יעקב את חילוקו האמור. כי לענין עצמות יוסף, הרי השבע השביעי את בני ישראל לקחתם עמו, אם כן משה רבינו שעמד ולקחן לא היה אלא הראשון שנטל על עצמו מצוה זו, אולם גם אם לא היה עושה כן הרי היו שאר

כי תכלית כל הקולות והברקים אשר מהם נתייבאו ישראל במתן תורה, היה על מנת שיזכו לאוצר של יראת שמים שיעמוד להם לדורות, ולמען יבינו כי כל הטא טומן בחובו סכנה נוראה. אך את עצם קבלת התורה קיבלו ישראל על ידי משה רבינו

ישראל מוכרחים לקחתן עימם. נמצא, כי כאשר לא גמר משה את מלאכתו, אף שודאי דבר גדול עשה, וכבוד גדול היה לו לארוננו של יוסף שהתעסק עמו משה רבינו גדול הדור, מכל מקום היה נעשה גם בלעדיו, ומשום כך נקראה המלאכה על שם גומרה. ולעניינינו - ענין התיווך - נחשב הדבר שלא הוצרך המתווך הראשון.

אולם דוד המלך שנתעורר לבנות את בית המקדש, וכבר הכין את כל הנדרש בעבור זה, היה סבור לבנות בעצמו את הבית, אלא שבאה אליו נבואה מפי נתן הנביא כי לא הוא יהיה הבונה אלא שלמה בנו, כי איש מלחמות היה. אולם אלמלא היה דוד מתחיל במצוה, שמה לא היה שלמה עושה כן מעצמו, וכפי שראינו שקודם דוד - מלך שאול המלך, ולא בנה את בית המקדש. ומכיון שרק על ידי מה שהתחיל דוד בא בנין הבית לידי גמר - לכן נקרא על שמו.

ומכאן למדנו כי כן הדבר לענין שידוך ושאר ענייני התיווך, שאם נגמר המעשה מכח הראשון שהתחיל, יש לו שם 'מתחיל' ויש ליתן לו שכר על פעולתו.

עומק החילוק בין משה לדוד

אך הנה, חילוק זה שכתב השב יעקב, חילוק נאה הוא לענין הלכה. אולם אם מבקשים אנו להתבונן בפנימיות הדברים, עדיין הדבר צריך תבלין.

הרי את מעשהו זה של משה רבינו הפליאו חז"ל ביותר, ודרשו עליו (סוטה ג.) את הפסוק (משלי י ח) "חכם לב יקח מצות", ואמרו שם: "בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן

"נוהגין שהגבאי או הקונה המצות עומד אצל ספר תורה, וזה נקרא סגן, כדי שיהיה שלושה, היינו שהסגן הוא כביכול במקום ה' יתברך שהוא מצוה לקרות לכל מי שירצה, והקורא הוא הסרסור במקום משה, והעולה הוא המקבל במקום כל ישראל ובשליחותם [לבוש]".

הרי כאן דבר נורא, כי הסגן המחלק את העליות עומד הוא במקום הקדוש ברוך הוא כביכול. ומשום כך הוסיף המשנה ברורה שם והביא מספר **שערי אפרים**, שיש למנות ולשררה נכבדה זו אדם משכמו ומעלה ובעל מעשים הנכבד בעיני הציבור.

על כל פנים למדנו מכאן כי גם בימינו מתקיים ענין הסרסור בקריאת התורה, כפי שהיה משה רבינו במתן תורה, וזהו אות על הענין הגדול שיש בדבר זה.

דין סרסור שלא השלים את מלאכתו

ועתה נציגה נא בזה עוד הלכה אחת בהלכות הסרסורים והמתווכים, אשר למדו הפוסקים ממה שרבינו, בהקדים כמה פרטים הנוגעים לענין.

הלכה זו היא **בפתחי תשובה** (חושן משפט סימן קפ"ה ס"ק א) בשם **שו"ת שב יעקב**, ודבריו נסובים על מה שכתב **הרמ"א** שם, ומקורו **מתשובת הרא"ש** (כלל ק"ה סימן א).

דברי הפוסקים שם נאמרו על אופן שבו הצייע מתווך אחד לערוך עיסקה, אך לא נגמר הדבר על פיו. ולאחר זמן נגמר הדבר על ידי מתווך אחר. ודנו שם האם יחלקו את השכר, או שמא רק אחד מהם יקבל. והאריכו בכמה חילוקי דינים בזה.

על מדוכה זו עומד ה**נודע ביהודה** (שו"ת נודע ביהודה תניינא, חושן משפט סימן ל"ו), וגם ה**גאון רבי ידידיה טיאה ווייל**, בנו של ה**הקרבן נתנאל**, עסק בענין זה (פורסם במורה"ה, שנה ה' גליון א-ג, עמ' כד).

אולם לענייננו נוגע מה שכתב **שו"ת שב יעקב** (חושן משפט סימן י"ג), המחלק בין שני אופנים, וכאן אנו באים אל המכוון בדברים אלו, השייכים אל מה שתיווך משה רבינו.

וכתב שם כי הדבר תלוי; שאם בא הראשון והצייע רעיון חדש, בין במקח וממכר ובין בשידוך וכדומה, ולאחר זמן בא אחר והמשיך את הדבר עד שנגמרה, ודאי נקרא הראשון 'מתחיל', ויש ליתן לו שליש השכר, כי יתכן שבלעדיו לא היה הדבר עולה על דעת הגומרים כלל. אולם אם על ידי הראשון לא בא הדבר לידי גמר מאזיבה טעם, ולאחר מכן באו אחרים והצייעו גם הם את הדבר, באופן שלא הוצרכו כלל להצעת הראשון, וכגון שהיו במדינה אחרת ולא ידעו כלל על הצעתו, אלא באו והצייעו מעצמם, וגמרו את הענין על צד הטוב - אז אין מגיע לראשון כלום, ואין משמעות למה שהצייע בפעם הראשונה.

מצוה נקראת על שם גומרה

וכאן מביא השב יעקב ראייה לחילוקו, אשר היא הנוגעת אלינו כאן.

כי הנה, לכאורה מצינו סתירה בדברי חז"ל על שנים משבעת הרוועים. הראשון הוא משה רבינו ע"ה, אשר העלה את עצמות יוסף עמו ממצרים, כמו שנאמר (שמות יג ט): "ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביעי את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים אתכם והעלייתם את עצמותי מזה אתכם".

אמנם **בספר יהושע** (כד לב) נאמר: "וְאַתָּה עֲצֻמֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הִעֲלֶה בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְשֵׂכֶם". ולא נזכר שמו של משה רבינו על הדבר, אף שמסר עצמו על דבר זה, ובזמן שהיו כל ישראל עוסקים בבית מצרים, הלך אל היאור לבקש אחר יוסף, ולא מצאו מחמת כישופי המצרים, עד שכתב טס ועליו נחקק 'עלה שור', והוציאו משם (ראה **מדרש תנחומא** בשלח ב).

על כך אמרו חז"ל (סוטה ג.): "אמר ר' חמא בר' חנינא, כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו,

נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצות". אם כן, גם אם מצד הלכה נוכל לומר שאין המתחיל מקבל שכר כשלא נצרכו לו, הרי ודאי מעשה גדול ועצום עשה משה רבינו, ואין נוכל לבוא ולהקטין את המעשה ולא ניחסו אחריו.

וכן לענין בית המקדש, ודאי קשה הדבר להבין, ששלמה המלך עסק לבדו בכל מלאכת הבנין ודוד אפילו לא התחיל בה אלא רק הכינה, ולבסוף נקרא הכל על שם דוד. הן אף אם יש לו שם מתחיל, מדוע נקרא הכל על שמו, 'חנוכת הבית לדוד'.

תלמוד פרד"ס התורה – נועד לכל ישראל

תשובת הדבר נפלאה מאוד, ונלמד ממנה יסוד גדול ועצום הנוגע ביותר לכל אחד מישראל. אולם קודם שנביאנה נקדים בזה מעשה, וכן נקדים יסוד מוסד מדברי **רבינו האריז"ל** אשר עסקנו בו במאמרנו לפרשיות בהר-בחוקות.

כך כתב רבינו **בשער הגלגלים** (הקדמה י"א), כי המצוה לעסוק בתורה שייכת לכל אחד ואחד מישראל, כי 'תלמוד תורה כנגד כולם' (פאה פרק א משנה א), ושני משמעויות בדבר, הן המשמעות הפשוטה כי מצות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות, אך גם בא הדבר לומר כי הכל שייכים בתלמוד תורה.

והנה נודע כי פירושי התורה חלוקים לארבעה, וסימנם 'פרד"ס' - פשט רמז דרש וסוד. וצריך כל אדם לעסוק בכלם ככל אשר תשיג ידו, ולבקש לו רב שילמדנו את כל חלקי התורה. ואם יחסר לו לאדם אחד החלקים, יצטרך לשוב אל העולם בגלגול כדי להשלימו.

שתי פקידות – זכירה אחת

אחר היסוד שנתבאר כאן, כי כל איש ישראל יש לו חלק בארבעת חלקי התורה, ויש לו לעסוק בהם בעצמו, נוכל לבוא וליישב את קושייתנו בדבר החילוק שבין משה רבינו ודוד המלך במלאכה הקרויה על שם גומרה.

לשם כך נקדים פירוש נפלא שכתב **החתם סופר זיע"א** (בחתם סופר על התורה) בפרשתנו - פרשת במדבר.

הנה בראשית הפרשה (**במדבר** פרק ב) עוסקת התורה במנין בני ישראל, ושם מצינו שינוי לשון בין שבטי יששכר וזבולון וראובן לשאר השבטים. כי על כולם נאמר 'וצבאו ופקודיהם', ואילו ביששכר וזבולון וכן בראובן נאמר 'וצבאו ופקודיו'.

על כך מביא את דברי **הרמב"ן** (שם ג א), כי לשון 'פקידה' מורה על השגחה מיוחדת. כל אדם צריך להשגחת ה' יתברך עליו ולסייעתא דשמיא, ובעיקר נחלק הדבר לשני חלקים - ענייני העולם הזה וענייני העולם הבא. משום כך נאמר בכל השבטים 'פקודיהם', כי על שתי פקידות והשגחות דובר בהם. אולם נתייחדו יששכר וזבולון בשותפותם, שהיה יששכר עוסק בתורה ומזכה מחלקו גם לזבולון אחיו, שכר על שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר. ועל כן די היה לכל אחד מהם בהשגחה אחת - 'פקודיו', כי ההשגחה על חלק אחיו היתה גם בעבורו.

בדומה לזה, היה ראובן בעל תשובה, והיה עוסק כל ימיו בשקו ובתעניתו, וכיוצא בו היו זרעו בני שבט ראובן. ודרכו של בעל תשובה שמזניח את ענייני העולם הזה, ואינו עוסק אלא בחיי העולם הבא, וכפי שכתב ב'**חובות הלבבות**' (שער חשבון הנפש פרק ג בחשבון ה"ז) שצריך האדם להתבודד ולהתרחק מחברת בני אדם כדי שלא יחטא. ומשום כך נאמר גם בו 'פקודיו' ולא 'פקודיהם'.

אמנם, בהמשך דבריו כתב החובות הלבבות כי הבדידות הגמורה והיחידות השלימה היא בחברת חכמים יודעים את האלקים ואת תורתו. אם כן, העוסקים בתורה או חונים סביב לה, אינם צריכים להתרחק, אלא התורה היא השומרת עליהם

תורה. ומשום כך נקבע להלכה עד ימינו אנו בהלכות קריאת התורה, וכפי שנתבאר בארוכה למעלה. כי גם בלימוד התורה ובשאר ענייני הרוחניות, צריכים ישראל לסרסור שיסייע בעדם.

השלמת התורה לכל ישראל

יתירה מכך, מכאן נלמד שגם מי שאינו יכול לבדו להצליח בלימוד התורה ובקיום מצוותיה, אין אנו מזניחים אותו, אלא מקרבים אותו אל התורה.

והנה נחלקו תנאים (בבא בתרא טו.) בדבר שמונה פסוקים אחרונים שבתורה שבהם נאמר (דברים לד ה) "וְיָמַת שֵׁם מֹשֶׁה" וגו', מי כתבן. ודעת רבי שמעון שם, כי "עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע".

ונראה כי רמז יש כאן, שאת סיום התורה כתב משה רבינו 'בדמע' - אלו הן דמעוניהם של ישראל, אשר בהם נשלמת התורה.

אולם מי הוא המשלים - משה רבינו, אשר הוא הסרסור והמתווך העומד בין ה' ובין ישראל.

משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם הרוצים לעשות עסק ביניהם, אולם כל אחד עומד על זכויותיו מצד עצמו ואינם באים אל עמק השווה. ומשום כך צריכים הם למתווך שיגרום לכל אחד מהם לוותר מעט, עד השלמת העסק. וכדרכו של אהרן הכהן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, וכאשר היה רואה שני אנשים עברים נצים, היה פונה אל כל אחד מהם בנפרד ומודיעו כי חבירו מבקש להתפייס עמו, וכשהיו נפגשים מיד היו עושים שלום ביניהם. וזהו שעשה משה רבינו כביכול בין הקדוש ברוך הוא לישראל. כי כאשר חטאו ישראל בעגל והוצרכו למי שיעמוד ויבקש בעדם, מסר משה נפשו על הדבר והתחנן לפני ה'.

ואף שוודאי אין לנו השגה כלל כלפי מעלה, מכל מקום רואים כאן יסוד זה, כי פעמים שיש צורך בעמידת סרסור באמצע, לתווך בין שני הצדדים.

דוד המלך כלול בנשמת משה

על דברים אלו יש להוסיף דבר נפלא, שכתב האור החיים הקדוש בפרשת ויחי.

כי הנה, מצד אחד נודע כי גואל ראשון - הוא גואל אחרון, כמו שדרשו בזהוה הקדוש (ח"ג דף רעו:) כי 'מה שהיה הוא שיהיה' (קהלת א ט) ראשי תיבות 'משה'. וכמו שכתב עצמו בפרשת תצוה (שמות כז כ) וזה הגאולה מן הגלות הרביעית תלויה במשה רבינו, וזה טעם אריכות הגלות, "כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה".

ומאידך, ידוע כי משיח בן דוד כשמו כן הוא, מצאצאי דוד יהיה, ויש אומרים כי דוד המלך עצמו עתיד להיות המשיח, כמו שנאמר (יחזקאל לו כד) "וְעֵבְדִי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם".

ויש להבין כיצד יתפרנסו יחד שני מדרשים אלו, אשר לכאורה נראים כסותרים זה את זה.

על כך כותב האור החיים בזה הלשון: "יש לך לדעת כי בחינת נשמת משה עליו השלום היא כלולה מ"ב שבטי ישראל, כי כל השישים ריבוא היו ענפיה ע"ה וענף שבטו של דוד במשה הוא, ולזה תמצאנו בארץ מדבר שהיה מלך וכהן ולוי ונביא וחכם וגבור, שהיה כולל כל הענפים שבקדושה, ולעתיד לבא תתגלה בעולם שורש המלכות שבמשה, שהוא עצמו מלך המשיח, והוא דוד והוא ינון ושילה".

הרי לנו כי שורש כל ישראל כלול במשה רבינו, ומשום כך גם כל כח תורת בני ישראל נכלל בו.

כלך אצל יחיד ואצל ציבור

ויש להוסיף בה דברים על פי מה שאמרו בגמרא (עבודה זרה ד:) כי לא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, כי גבורים ושליטים ביצרם היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרם עליהן, אלא

כך גם עשו המלאכים; בוודאי הבינו כי ראויה התורה להינתן לישראל, אך ביקשו להראות להם כי דבר גדול וחשוב ביותר עתידים הם לקבל, אשר מלאכי רום חפצו בו ונלחמו למענו, ורק אחר שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את הדבר - הניחו את התורה להינתן לישראל. ובה יכירו ישראל את גודל מעלת רוממות התורה, ויעריכו את המתנה הנכבדה אשר נמסרה בידם.

רצון המלאכים - בפנימיות התורה

אכן, כך יש המבארים בדרך פשוט. אולם פנימיות הענין עמוקה היא יותר.

תורתנו הקדושה - אור אלקי עליון היא, ונאצלה משמי השמים העליונים, אשר שם אין בה כלל את כל העניינים הגשמיים כפי שכתוב בתורה שלפנינו, אלא הכל שמות קדושים וסודות עליונים. ובעולמנו זה מכוסה התורה באין ספור כיסויים ולבושים, הסוככים על פנימיותה הקדושה. ובפנימיות עליונה זו - חשקו המלאכים, ולא במצוות השייכות לבני אדם שבעולם הזה.

רצו המלאכים באור התורה ובמעלתה הפנימית. וכפי שמצינו ברבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר, שבכל אותן י"ג שנים שבהן שהו במערה, לא היו יכולים לקיים את כל המצוות, ומכל מקום לא נחסרו מאיתם, כי היו חיים את האור של פנימיות התורה. וכאשר עוסקים בשורשי התורה ובפנימיות יכולים להגיע את כל מעלותיה גם בלא קיום מצוותיה. וכל מה שנכתבו המצוות בתורה זהו משום הסדר שבו נכתבה בעבורנו, ובאמת יכולות היו האותיות להיכתב בסדרים אחרים, שהרי כל התורה כולה יש בה משמעות פנימית ועמוקה, סודות ונעלמים ורזין גניזין.

דבר גדול ונורא יש ללמוד מכאן, שקריאת התורה בבית הכנסת היא כבחינת מעמד מתן תורה. ובכל פעם ופעם שקוראים בתורה, הרי אנו מקבלים את התורה מסיני

יצר הרע יש בינינו

אמנם, גם על טענה זו השיב להם משה רבינו כאשר אחז בכסא כבודו יתברך; וזהו היסוד הגדול אשר אותו באנו לבאר.

לפי פשוטו, נראה שאמר להם משה רבינו את היסוד הידוע, כי המלאכים נקראים 'עומדים', כי עומדים בנקודה אחת בכל עת, ובני אדם נקראים 'מהלכים', כי עולים ויורדים הם לפי נסיונות החיים המתרגשים עליהם. כמו שנאמר (זכריה יג) "וְנַתַּתְּ לְךָ מִהַלְכִים בְּיַד הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה". ולזה רמז משה רבינו, כי מלאכי השרת אינם שרויים בנסיונות, ואינם צריכים זה לעזרת זה, כי אין יצר הטוב ויצר הרע שולטים בהם.

כשאני לעצמי - מה אני

אך עומק הדברים הוא לפנינו מעומק זה.

כי הנה, רק לאחר מאה ועשרים שנותיו של אדם, כשמולכים אותו לבית עולמו וקרוביו ומיודעיו מלווים אותו לנמנות עולמים - אז הולך הוא לבדו, ואיש אינו רוצה להצטרף אליו בדרך כל הארץ. אולם בעודו בחיים חיתו, צריך הוא בכל מקום ובכל זמן לסיוע מאחרים.

ויסוד זה נרמז להם לישראל בשעת מתן תורה, כאשר שמעו את הדברות 'אנכי ולא יהיה לך' ופרחה נשמתו. כי אפילו בענייני אמונה אין בני אדם יכולים לעמוד לבדם, וצריכים הם לסיוע מאחרים. ויסוד גדול זה, הוא מה שצריכים אנו ללמוד מעמידת משה רבינו בין ה' ובין בני ישראל במתן

ברוחניות ובגשמיות, משום כך נאמר בשאר השבטים 'ופקודיהם'.

ובאמת, הזוכה לשבת בבית המדרש יוכל לעסוק בחסד בעצם לימודו, כי חסד גדול הוא לסייע לחבירו להבין את תלמודו.

והנה, יש לעמוד כאן על דבר זה, כי דווקא השבטים השייכים יותר אל התורה נאמר בהם 'ופקודיו' בלשון יחיד. כי ראובן העוסק בתשובה צריך יותר לעסק התורה, ושבת יששכר ידעי בינה לעתים, וזבולון הם מחזיקי התורה. הלא דבר הוא.

אלא, זהו ענין ה'סרסור' שבו אנו עוסקים כאן, ובו מבקשים אנו להעמיק כדי לבוא אל השלימות.

וישר אל מלאך ויזבל

ידועים דברי הגמרא במסכת שבת בסוגיא דמתן תורה (דף פחג.), על אודות המשא ומתן שהתקיים בין משה רבינו ומלאכי השרת כשעלה למרום לקבל תורה. בתחילה ביקשו המלאכים למנוע את ירידת התורה לארץ, אולם משה השיבם כי כל מצוות התורה אמורות לבני אדם, ואין המלאכים יכולים לקיימן כלל. ולשמע הדברים הוודו לו המלאכים והסכימו למתן התורה לישראל.

והפלא בדברים אלו עצום הוא; מה באמת סברו המלאכים, ומה עלה על דעתם. הלא באמת לא שייכת אצלם קנאה שגאה ותחרות, במצרים לא נשתעבדו והורים אין להם, ולשם מה צריכים הם למצוותיה של תורה.

הנה נא זקנתי ושבת

והנה, יש המבארים את הדבר על פי משל. מעשה ברב אחד שכיהן ברמה בעיר ואם בישראל, עיר גדולה ואנשים בה הרבה, ומכל כפרי המחוז היו מריצים אליו שאלותיהם.

כאשר הגיע לגבורות, קרא לראשי הקהל ואמר להם: "הנה נא זקנתי ושבת, וכוחי אינו במתני לשאת את משא העם הגדול הזה. פנו ובקשו לכם תלמיד חכם צעיר לימים אשר יוכל למלא את מקומי, ואני אלך לי באשר אלך".

הצטערו האנשים לשמע דברי רבם, אולם הבינו לליבו, וראו כי אכן כנים הדברים. אולם להשאירו בלא כלום אי אפשר, לכן שלחו וביקשו עיר קטנה הצריכה לרב, שודאי ישמחו להביא אליהם רב גדול ונכבד כזה, ובמיעוט השאלות שם יוכל הרב לעמוד גם בגילו המופלג, והכל יהא לטובת כל הצדדים.

ואכן הצליח ה' דרכם, ומצאו עיירה קטנה בעבור רבם, והכל היו מרוצים.

לך טוב נתתי לכם

הגיע היום המיועד, בני העיר הקטנה שלחו בעגלה כמה מנכבדי עיריתם אל העיר הגדולה, ללוות את הרב החדש ולהביאו אליהם. אכן כאשר רצו לצאת לדרכם, התכנסו ובאו כל בני העיר הגדולה ונעמדו לפניו, ולא הניחו להם בשום אופן להמשיך בדרכם, באומרם כי לא יקום הדבר ולא יהיה, ורבם לא יעזבם.

התפלאו בני העיר הקטנה ותמהו באוזני הרב: "מה זאת, הלא כבר דובר וסוכם הכל, ומה להם כי נתחרטו עתה".

אמר להם הרב: "הניחו לי ואדברה עימם".

ירד הרב מן העגלה, ושאל בפליאה את בני עירו לפרש מעשיהם. חייכו האנשים ואמרו: "ודאי, מבינים אנו כי צריך הרב לעזוב את מקומנו, וקיבלנו על עצמנו את הדבר. אולם זאת לא נוכל לסבול, שיחשבו בני העיר הקטנה כי בקלות אנו מוותרים, ושמא תתגב המחשבה אל ליבם כי שמחים אנו בעזיבת מורינו ורבינו. על כן נעמדנו כאן, כדי להראות להם כי לא בקלות אנו מניחים לרבינו לעזובנו, ורק בציווי פיו המפורש אנו עושים כן".

ואכן, לאחר שגמרו דבריהם, פינו את הדרך ושילחו את רבם אל מקומו החדש בכבוד ויקר.

על כך משיב רבינו כי באמת לעולם מזכירים את הפרטים קודם לכלל, אולם חשיבותו של אוהל מועד היא הגורמת לו להיחשב כלל גם לעומת המדבר הגדול בשטח, כי אינו רוחני כמותו, לכן הוקדם המדבר לאוהל מועד.

ולכשתמצי לומר, הן מעין הדברים האלה אפשר להוסיף יותר, כי אוהל מועד הוא מקומו של משה רבינו, כמו שנאמר (שמות לג ז) "וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֵהָל וְנִטָּה לוֹ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמִּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֵהָל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל מִבְּקֶשׁ ה' יֵצֵא אֵל אֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמִּחֲנֶה". ומאחר ומשה רבינו הוא המשלים והמחבר, אין שייך לקרות את מקומו שהוא אוהל מועד בבחינת 'פרט', כי אין לך דבר כולל יותר ממשה רבינו, הכולל בתוכו את כל ישראל, והוא הכוללם יחד ומשלים כאחד.

כלה כלולה

בדומה לזה נוכל למצוא בפרשת נשא, בתחילת פרשת הנשיאים, שם נאמר לפנינו (במדבר ז א) "וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מֹשֶׁה לְהִקְיֵם אֶת הַמִּשְׁכָּן, אוֹלַם חֲזו"ל דְּרָשׁוּ (פסיקתא רבתי פסקא ה - ויהי ביום כלות משה; זוהר הקדוש ח"ב דף ה:) כי 'כלת' כתיב, חסר, מלשון 'כלה'.

אך פלא הדבר, מה ענין שם 'כלה' לחנוכת המשכן וקרבנות הנשיאים, ולשם מה הוצרכה הקדמה זו דווקא.

אך הענין מבואר היטב לפי האמור, כי גם מה שעמדו כל הנשיאים והקריבו קרבן בכל יום ויום - ניתן להם מאת משה רבינו, כי הוא זה אשר על ידו יכולים הקטנים עם הגדולים להשתוות במעלה אחת, ומשום כך היה קרבנם של כל הנשיאים שווה, כאות על כך שכל שבטי ישראל שווים בדבר זה.

ומעתה מבואר, כי זהו ענין 'כלת משה', ככלה הנכנסת לחופה ומתייחדת עם החתן והיו לאחד. וכך היה כח המשלים של משה רבינו.

ואהבת לרעך כמוך

העולה מכל זה, כי הדרך לבוא אל השלימות היא בהשתתפות כל ישראל בלימוד כל חלקי התורה, הן מה ששייגו בכוחות עצמם והן מה שניתן להם מטובת עינו של משה רבינו. וזהו עומק מאמר רבי עקיבא (תלמוד ירושלמי נדרים פרק ט הלכה ד) על הפסוק (ויקרא ט יח) "וְאֵהָבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" שזהו כלל גדול בתורה, כי לקנין התורה צריך האדם להיות מחובר אל האחד, ולשם כך עמד משה רבינו בין ה' ובין בני ישראל.

זהו שאמר משה רבינו אל המלאכים, 'כלום קנאה יש ביניכם', שאינם צריכים זה לסיועו של זה, ומשום כך אינם שייכים אל התורה.

עומדים אנו סמוכים וקרובים ליום מתן תורתנו, אחר כל ימי ההכנה שבספירת העומר. וצריכים אנו לקחת יסוד זה לעבודת ה' בשני אופנים; האחד, להבין כי לא נוכל לבוא אל השלימות בפני עצמנו, וצריכים אנו לאחרים. והשני, שנעסוק גם אנו בטובת חברינו, ונקיים 'ואהבת לרעך כמוך', ובפרט בלימוד התורה, שיהיה הלימוד על מנת ללמד לאחרים.

פעמים שמוכן אדם לראות בטובת חבריו בכל ענייני העולם הזה, ולשמוח בעשירותו ובמשפחתו וכדומה, אולם צרה עינו מראות את חבריו מתגדל בתורה ונעשה תלמיד חכם יותר ממנו. אך זהו כלל גדול בתורה, שישמח אדם גם בהצלחת חבריו בלימוד התורה.

הנה שבת זו שקודם חג השבועות, נקראת בפי רבותינו הקדושים 'שבת דרך ארץ', כי דרך ארץ קדמה לתורה. על כן נקבל על עצמנו להיות אוהבים זה את זה, לסייע זה ביד זה בתורה, כדי שיהיו דברי התורה שגורים בפנינו, ויתקיים בנו מקרא שכתוב (משלי לא כו) "פִּיָּהּ פִּתְחָה בְּחֻמְהָ" - יען כי 'וְתוֹרַת חֻסֵּד עַל לְשׁוֹנָה'.

הרי מבואר, כי חלקם של כל ישראל מופקד להם אצל משה רבינו, והרועה הנאמן שומר את החלק הטוב בעבורם.

אם כן, גם למשיח צדקנו ישנם שני חלקים; חלק אחד השמור אצל משה רבינו, ולק שני הוא חלק דוד המלך - נשמת משיח.

משה נותן מחלקו לישראל

מעתה, כשאמרו חז"ל כי 'אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה', כוונתם למשה רבינו, אשר פעל כי ייחשב חלקם של ישראל על שמם.

על כן, גם המצוה הגדולה שקיים משה רבינו בהעלאת עצמות יוסף, הותיר בה חלק לישראל, בכדי שקבורתו בשכם על ידיהם תיחשב להם כאילו קיימו את כל המצוה.

ולפי זה, אף שדוד המלך התחיל במצוה ולא גמרה - נקרא בנין בית המקדש על שמו, כי זהו גופא מה שפעל משה רבינו, להעניק לכל אחד מישראל את חלקו. לכן מה שלא נקראה המצוה על שם משה, הוא גופא מה שפעל שתקרא מצות דוד על שמו, והוא בהא תליא.

אם כן, כאשר הוצרכו ישראל לסרוסר במתן תורה, ובאו אל משה וביקשו מאיתו 'דבר אתה עימנו ונשמעה', ענינו משום שלא כל אדם זוכה להשגות עליונות כמשה רבינו, ובוודאי אין כל אחד מישראל זוכה לפרש כל דיבור ודיבור של תורה בארבעת אופני הפרד"ס, על כן הוצרכו לתנא דמסייע בדמותו של משה רבינו, אשר יקים בעבורם את דברי התורה הזאת.

ויסוד גדול זה, הוא מה שצריכים אנו ללמוד מעמידת משה רבינו בין ה' ובין בני ישראל במתן תורה. ומשום כך נקבע להלכה עד ימינו אנו בהלכות קריאת התורה

משה רבינו - אינך המאחד את כל ישראל

והנה קודם חג העצרת עומדים אנו, אשר עליו אמרו (ראש השנה טז) כי בו נידונים על פירות האילן. ובזוהר הקדוש פרשת ויחי (ח"א דף רכו:) הקשו על לשון זו, כי 'פירות האילנות' היה לו לומר בלשון רבים, ומדוע נאמר 'האילן' לשון יחיד. אלא, זהו האילן של מעלה, שהוא אחד ושורשו אחד.

ולפי האמור יש לומר כי זהו משה רבינו, שהוא המאחד את כל ישראל.

אין משה רבינו מבקש שתיקרא המצוה על שמו, אלא עיקר רצונו לצרף אליו את כל ישראל, כלשון הכתוב בפרשת תצוה שבה לא נזכר שמו (שמות כז כ) "וְאֵתָהּ תִּצְוֶה" - לשון 'צוואת' וחיבור, ואדרבה, אם אין מצוותו נקראת על שמו, אלא על שם ישראל גומריה - זהו רצונו וכבודו, כי זכה להביא כל אחד מהם למלא את תפקידו.

אוהל מועד - מולל את הכל

כיוצא בדברים האלה נוכל ללמוד מפירושו של האור החדיש הקדוש בריש פרשתנו (במדבר א א). בדבריו מדקדק בלשון הכתוב (שם) "וַיִּדְבֶּר ה' אֵל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲבָרְחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִי לְצִאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֶמֶר". כי כאשר דיבר הכתוב על בחינת המקום, כתב את כללות המקום - 'במדבר סין' - קודם שכתב את המקום הפרטי - 'באוהל מועד'. ואולם לענין הזמן, הקדים הכתוב את הפרטים אל הכלל, ומנה תחילה את הימים - 'באחד לחודש הראשון', ורק לאחר מכן את השנים 'בשנה השנית'.

גזירת מלך היתה לשלוט בהם, כמו שנאמר (דברים הכו) "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְכַבֵּם זֶה לְהֵם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים" וגו', משמע שגבורי כח ואמיצי לב ביראתם היו. ועל זה הביאו שם את מאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, כי לא היה דוד ראוי לאותו מעשה - הוא חטא בת שבע, שהרי העיד על עצמו (תהלים קט כב) "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי", שהכניע לגמרי את יצרו הרע. ולא ישראל ראויין לאותו מעשה - הוא חטא העגל. אלא למה עשו, לומר לך, שאם חטא יחיד - אומרים לו כלך אצל יחיד וראה שהועילה תשובתו, ואם חטאו צבור - אומרים להם לכו אצל צבור.

הרי מבואר, כי גם על דוד המלך ע"ה מצינו ענין זה, שמסר נפשו עבור כלל ישראל לעמוד כסרסור ביניהם ובין אביהם שבשמים, וכדי ללמד דרכי תשובה לכל יחיד ויחיד מישראל הוצרך הוא עצמו בכיכול לרדת ולחטוא, והדברים מבהילים.

תולדות אדם

וביאור הדברים כך הוא. ידוע כי שלושת האבות הקדושים - אברהם יצחק ויעקב - הם הם המורכבה, ושלוש מרגליה. אולם הרגל הרביעית - הוא דוד המלך ע"ה.

עוד מצינו בו בודד המלך, כי נסתלק מן העולם בחג השבועות - יום מתן תורה.

והנה, מצד עצמו לא נגזרו עבור דוד שנות חיים כלל כי אם שלוש שעות בלבד (ראה ילקוט שמעוני רמז מ"א), ואת כל שבעים שנות חייו קיבל במתנה מאדם הראשון (ראה שם ובמדבר רבה י"ב). ועל כך אמר בענוה (תהלים כב ז) "וְאֶנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ".

אם כן, לא היו לדוד המלך כלל חיים משל עצמו, כי כל מהותו היתה למען כלל ישראל. ובכח מידת הענוה, זכה דוד לאחוז בכח המשלים - מידתו של משה רבינו, ולהיות רגל רביעי במרכבה.

חלקו וחלקו חבריו

ומעתה נוכל לבוא ולמלא אחר דברינו, לבאר מה שאמרו חז"ל כי אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, ומשום כך לא נקראה מצות העלאת עצמות יוסף על שמו של משה רבינו.

בפשטות הובן עד עתה כי כוונת הדברים שאין המצוה מתייחסת אחר משה רבינו, אלא אחר אלו שגמרו אותה. אך בעומק הדבר, המכון הוא כי פעל משה רבינו כדי שיהיה חלק לכל אחד ואחד מישראל, שיהא חלקו המיוחס לו.

זה עומק מה שאמרו חז"ל (מגינה טו): "ברא צדיקים - ברא רשעים, ברא גן עדן - ברא גיהנם. כל אחד ואחד יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגיהנם. זכה צדיק - נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, נתחייב רשע - נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם". והרמז בזה, כי משה רבינו פועל בכדי שכל אחד מישראל יזכה גם בבחינת 'חלק חברו', היינו חלקו של משה רבינו עצמו, שזכה בכל הכתרים ונהוג בהן טובת עין להחזירן לישראל.

כתרי ישראל מופקדים ביד משה

כי הנה אמרו חז"ל בענינא דמתן תורה (שבת פח:): "דרש רבי סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, ופירקום. שנאמר (שמות לג ז) 'וַיִּנְצְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵדִים מֵהָרַב'. אמר רבי חמא ברבי חנינא, בחורב טענו, בחורב פרקו. אמר רבי יוחנן, וכולן זכה משה ונטלן, דסמין ליה (פסוק ז) 'וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֵהָל'. אמר ריש לקיש, עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לנו, שנאמר (ישעיה לה י) 'ופדויה ה' ישבון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם' - שמחה שמעולם על ראשם".